13. Shaharova, Y.V. (2008). *Lychnostnye determynanty y typu kopynh-povedenyya v sytuatsyy potery raboty [Personality determinants and types of coping behavior in a job loss situation]*. (Abstract of thesis dis. candidate of psychology. sciences). Yaroslavl.

14. Lasarus, R., Folkman S. (1984). *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer.

УДК 378.011.3-057.87:81`243

DOI: 10.31339/2617-0833-2018-2(25)-188-193

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ІНШОМОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ

Сорокіна Н. В.

DEVELOPING FUTURE PHILOLOGISTS' PROFESSIONAL QUALITIES DURING PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE PREPARATION

Sorokina Nataliia

У статті йдеться про особливості професії філолога, уточнено список якостей, які є значущими для цієї професії. Здійснений аналіз сучасних досліджень, що стосуються питань розвитку професійних якостей у майбутніх філологів у процесі формування їх професійної іншомовної компетентності, результати проведених психологічних діагностик й експериментального навчання доводять, що використання сучасних методів і професійно спрямованих завдань сприяє розвитку зазначених якостей.

Ключові слова: професійні якості, професійна іншомовна підготовка, майбутні філологи, професійна іншомовна компетентність, інтерактивні методи, метод проектів.

Sorokina Nataliia Volodymyrivna. Developing future philologists' professional qualities during professional foreign language preparation. The article deals with the professional peculiarities of philologist, therefore the list of meaningful professional personality characteristics is specified. The content analysis of modern research devoted to the problems of developing future philologists' professional qualities during their professional foreign language preparation and the results of provided psychological diagnostics and experimental training proves that using modern methods and profession-focused tasks stimulates the developing of mentioned above qualities.

Key words: professional qualities, professional foreign language preparation, future philologists, professional foreign language competence, interactive methods, project methods.

Пріоритетним завданням сучасної теорії і методики професійної освіти є виховання відповідальної особистості з різнобічним гуманістичним та гуманітарним світоглядом, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити та має чітко сформовану мовленнєву культуру й етику комунікативної поведінки. У світлі цього сучасному фахівцю у галузі філології доводиться виконувати комплексні завдання, які вимагають сформованості не тільки філологічних знань, але й компетентностей у сфері педагогічної, науково-дослідної, перекладацької, культурологічної діяльності. Долучаючись до думки І. Соколової, вважаємо, що розвиток професійно значущих якостей, ставлень до своєї діяльності забезпечать «...здатність досягти вершин професіоналізму та професійної майстерності» [1, с.211] у сфері філології. Відтак, розвиток професійних якостей є значущим елементом формування професійної іншомовної компетентності майбутніх філологів під час навчання в університеті.

Дослідженню проблеми розвитку професійно значущих якостей присвячено чимало робіт вітчизняних та зарубіжних учених. Так, професійні якості учителя-філолога за двома

спеціальностями вивчає І.В. Соколова, особистісні якості, що є значущими для вчителя-філолога, розглядають у своїх працях С. Ніколаєва, В. Сластьонін, А. Щукін. Розвиток професійних якостей як особистісної складової професійної компетентності майбутніх перекладачів розглядають у своїх працях З. Підручна, Є. Долинський та інші.

Мета нашої статті полягає у тому, щоб з'ясувати характерні особливості професії філолога, визначити якості, які є значущими саме для цієї професії, а також дослідити шляхи їх розвитку у процесі професійної іншомовної підготовки.

Професійна діяльність філолога, як і будь-яка інша, відрізняється унікальністю. Філологія – це наука про вивчення мов, всього духовного і культурного життя відомих народів, а філолог – це вчений-мовознавець, який досліджує духовне і суспільне життя відомого народу або групи народів» [2]. На думку С.С. Аверінцева, філологія безмежна, філолог-класик у власній діяльності поєднує «лінгвіста, критика, історика громадянського побуту, моралі та культури, знавця інших гуманітарних, а принагідно навіть, природничих наук – всього, що в принципі може знадобитися для прояснення того чи того тексту» [3, с.545]. Сфери діяльності сучасного філолога включають різноманітні явища і факти художнього відображення дійсності, мови (природні і штучні), літератури (національна, рідна, зарубіжна), міжкультурну комунікацію, учителювання [1, с.34]. Це задекларовано й в освітньо-кваліфікаційній характеристиці, згідно з якою спеціаліст/магістр філології (спеціальність: іноземні мови та літератури) підготовлений для викладання іноземної і зарубіжної літератури у вищих навчальних закладах, виконувати обов'язки наукового працівника у галузі філології, обіймати викладацькі, науково-дослідницькі та адміністративні посади у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації та наукових закладах, виконувати функції гід-перекладача, перекладача, референта-перекладача, літературознавця [4]. Таке широке коло професійних функцій передбачає володіння мінімум однією іноземною мовою, що є не просто частиною професії філолога, але його професійним обов'язком, інструментом наукового пізнання та трудової діяльності. Зміст і функції сучасного філолога охоплюють: 1) вміння побудови усного (доповіді, інтерв'ю, презентації тощо) та письмового (есе, ділової кореспонденції і т. п.) тексту; 2) вміння організації професійного діалогу за правилами етики професійного спілкування; 3) здатність оцінювати і коригувати свою поведінку; 4) вміння долати конфлікти в процесі спілкування; 5) здатність визнавати право на існування інших цінностей і норм поведінки [5]. Отже, професійна іншомовна підготовка майбутнього філолога не обмежується тільки формуванням комунікативних умінь у чотирьох видах мовленнєвої діяльності, а передбачає загальнокультурну, теоретичну і практичну фахову підготовку, і, безперечно, розвиток професійно значущих якостей.

Як зазначають науковці, що мають значні здобутки у досліджуваній проблемі, професіоналізм людини залежить від її особистісних якостей, які характеризують її індивідуальний стиль роботи, навчання, характер стосунків з колегами, партнерами. Водночас, знання професійно значущих якостей сучасного спеціаліста, їхньої ролі у професійній діяльності дозволить майбутньому фахівцю діагностувати себе на предмет визначення ступеня сформованості їх на тому чи іншому етапі професійного становлення, визначити шляхи та засоби подальшого розвитку позитивних якостей і викоринення негативних [6, с.147].

Принагідно зазначимо, що особистість філолога включає якості, притаманні кільком професіям. До основних рис фахівця у галузі філології відносять такі: любов до професії вчителя, педагогічні здібності та здібності до оволодіння іноземними мовами, творча активність, почуття відповідальності, глибокі знання та вміння; здібність до творчої педагогічної роботи (широта інтересів, системне бачення реальних ситуацій, швидкість їх оцінювання за умови мінімуму інформації, наукова ерудиція, критичне мислення, рефлексія); соціальна активність (небайдужість, почуття обов'язку, оптимізм, комунікабельність, енергійність, наполегливість, толерантність, організованість, мобільність, чесність);

політична культура (ідейна зрілість, знання теоретичних основ політичної діяльності в колективі); природно-наукова культура (освіченість); гуманітарна культура (філософська, релігійна, соціологічна, моральна, естетична та історична). Цей перелік є загальним, оскільки включає не тільки значущі якості для філолога, майбутнього викладача, дослідника, перекладача, літературознавця, але й здібності, вміння, знання. Тому, зважаючи на завдання нашого дослідження, він вимагає певної конкретизації.

Соколова І.В. у межах особистісного профілю учителя-філолога за двома спеціальностями виокремлює якості, які диференціюються на професійні, психолого-педагогічні та моральні. Професійні якості, зазначає авторка, створюють основу для вдосконалення фахівця як професіонала (самокритичність, саморефлексія), а психолого-педагогічні та моральні якості забезпечують встановлення ефективних взаємин зі всіма суб'єктами діяльності (комунікабельність, чуйність, ввічливість, емпатія, чесність, тактовність, любов до дітей, гуманність) [1, с.206].

Деякі дослідники диференціюють професійно значущі якості педагога на головні та другорядні [6, 7, 8]. Без головних неможливо стати кваліфікованим спеціалістом, а другорядні опосередковано впливають на педагога і роблять з нього яскраву особистість. До головних відносять любов до дітей, професіоналізм, широку ерудицію, педагогічну інтуїцію, толерантність, адекватну самооцінку, самовладання, високорозвинений інтелект, високий рівень загальної культури і моральності, професійне володіння методами навчання і виховання [7]. Другорядними науковці вважають комунікабельність, артистичність, енергійність, доброту, почуття гумору. Ці характеристики будуть слугувати нам підґрунтям для визначення якостей, які впливають на результати професійної діяльності філолога і визначають його індивідуальний стиль.

Отже, враховуючи особливості освітньо-кваліфікаційної характеристики [4] та результати педагогічних досліджень [1, 6, 7, 8], ми виокремлюємо дві групи якостей, які, на наш погляд, є рівнозначно важливими для професії філолога.

Перша група – морально-психологічні якості, котрі забезпечують встановлення ефективних взаємин з різноманітними суб'єктами професійної діяльності:

- комунікабельність – професійна здатність філолога, що характеризується потребою у спілкуванні, готовністю легко вступати у контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовника і мати задоволення від спілкування;
 - перцептивність – здатність філолога сприймати світ очима інших, розуміти його так, як вони, аналізувати факти і явища з їх позицій, висловлювати свої оцінки, судження і надавати можливість продискутувати подану ним інформацію; спроможність глибоко відчувати стан іншої особи чи групи людей, сприймати і розуміти їх вчинки;
 - емоційна стабільність – професійна здатність володіти собою, зберігати самовладання, здійснювати самоконтроль незалежно від зовнішніх чинників, які провокують емоційний зрив;
 - толерантність – здатність визнавати, розуміти і приймати наявність численних точок зору, вміння вести дискусії, розв'язувати суперечки, що виникають;
 - оптимізм – позитивна налаштованість у процесі спілкування, бачення позитивного у різноманітних ситуаціях, спроможність активного пошуку рішень;
- також до морально-психологічних якостей відносять високу духовність, відповідальність, гуманність, чуйність, чесність [6].

До другої групи відносимо професійно-філологічні якості, що слугують підґрунтям для професійного становлення фахівця:

- 1) компетентність – освіченість, авторитетність, обізнаність у філологічній галузі;
- 2) творча активність – здатність до творчих проявів, спроможність генерувати нетрадиційні ідеї, відходити від традиційних шляхів вирішення проблем;
- 3) самокритичність – прагнення оцінювати свою поведінку, вміння виявляти

свої помилки і недоліки;

4) динамізм – системне бачення реальних ситуацій, швидкість їх оцінювання за умови мінімуму інформації;

5) самостійність – здатність приймати рішення і здійснювати будь-яку діяльність без сторонньої допомоги.

До важливих якостей філолога належать також хороша пам'ять, наполегливість, енергійність, мобільність, гнучкість, організованість, наукова ерудиція тощо [8].

На початку нашої експериментальної роботи, що проводилася на базі відділення сходознавства Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, ми запропонували студентам 3 курсу оцінити сформованість своїх професійно значущих якостей. Для цього нами було застосовано авторську анкету самооцінювання. Зважаючи на результати вищенаведених наукових міркувань, нами було визначено для оцінювання десять професійно значущих якостей філолога: комунікабельність, перцептивність, емоційна стабільність, толерантність, оптимізм, компетентність, самокритичність, творча активність, динамізм, самостійність. Рівень сформованості професійних якостей розраховувався у такий спосіб: високий – 70 – 90 балів; достатній – 40 – 69 балів; низький – менше 40 балів. Рейтинг самооцінки професійних якостей майбутніми філологами виявився досить високим. Так, 46% учасників експерименту високо оцінили рівень сформованості своїх професійно значущих якостей, 37% студентів вважали, що їх професійно значущі якості сформовані на достатньому рівні і лише 17% майбутніх філологів оцінили сформованість своїх якостей на низькому рівні. На нашу думку, така ситуація пояснюється суб'єктивним характером опитування, оскільки особистості притаманне бажання завищити свою самооцінку. Тому для отримання більш об'єктивних даних, ми додатково продіагностували рівень сформованості деяких професійно значущих якостей. З цією метою ми скористалися тестом «Комунікабельність» за В.Ф. Ряховським і методикою діагностування рівня емпатійних здібностей за В.В. Бойко [9]. Результати виявились дещо нижчими. Зважаючи на отримані дані, ми дійшли висновку, що професійна іншомовна підготовка майбутніх філологів потребує певних коректив, надання переваги фахово орієнтованим творчим завданням, які сприятимуть розвитку професійно значущих якостей майбутніх фахівців, розкриттю творчих потенціалів особистості. Відтак пріоритет надавався вправам і завданням, які мають: 1) функціональний характер засвоєння й використання мовних і мовленнєвих засобів; 2) забезпечують комунікативно і фахово спрямовану діяльність майбутніх філологів; 3) є ситуативно обумовленими. Таким чином, навчальний матеріал, що використовувався у текстах, діалогах у підручниках для навчання, був зорієнтований на активізацію усно-мовленнєвого спілкування студентів, мав автентичне походження і був дібраний спеціально для засвоєння. Використання професійно спрямованих ситуацій, котрі наближали майбутніх фахівців до умов майбутньої трудової діяльності, як от міжнародна лінгвістична конференція, літературний симпозіум, проведення інтерв'ю, ділова зустріч, підготовка і проголошення промови, написання рецензії, анотації, реферування, створювали відповідне фахово спрямоване навчальне комунікативне середовище. Комунікативна діяльність майбутніх філологів організовувалась у такий спосіб, що мала особистісний характер спілкування і відповідні режими взаємовідносин і взаємодії партнерів спілкування (студент-студент, студент-викладач). Залучені інтерактивні методи (рольова гра, ділова гра, бесіда, дискусія) і форми (діалог, полілог) навчальної діяльності забезпечували раціональну організацію спілкування і сприяли розвитку комунікабельності, емпатії, толерантності, динамізму в майбутніх філологів.

Досить ефективним інструментом, що застосовувався нами у професійній іншомовній підготовці студентів-філологів, був метод проектів. На початку навчального модулю студенти отримували завдання дослідити певну тему, яка асоціювалася з тематикою підручника [10]. Принагідно зазначимо, що теми проектів добиралися з урахуванням особливостей майбутньої професії. Наприклад, «The art of conversation in Western and Eastern

societies», «Language diversity: a problem or a benefit», «Gender gap: roots of communication problems». Презентація результатів відбувалася протягом проектного тижня, який проводився наприкінці навчального модуля. Проект виконувався за бажанням студента індивідуально або групою. В груповому проекті ролі і обсяг роботи рівноцінно розподілявся між учасниками. Оцінювання проекту відбувалося за десятьма критеріями, які були оприлюднені на початку роботи: комунікабельність, якість виступу, вміння тримати увагу аудиторії, креативність, відповіді на запитання тощо. За нашими спостереженнями робота над проектом та його презентація сприяли розвитку таких професійних якостей як комунікабельність, творча активність, самостійність, толерантність, перцептивність. Підтвердженням стали й результати анкетувань наприкінці експериментального навчання. Дані самооцінювання сформованості професійно значущих якостей залишилися майже незмінними, а дані додаткових тестувань продемонстрували позитивну динаміку.

Отже, враховуючи аналіз одержаних результатів проведених анкетувань, спостережень за навчальним процесом дозволили зробити висновок про те, що запропоновані методи і засоби сприяли розвитку професійно значущих якостей у майбутніх філологів. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у поглибленому вивченні інноваційних технологій, які забезпечують ефективну організацію професійної іншомовної підготовки майбутніх філологів із залученням мультимедійних навчальних презентацій як засобів формування їх професійної іншомовної компетентності.

Список використаних джерел

1. Соколова І.В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями: [монографія] / І.В. Соколова / [За ред. С.О. Сисоєвої]; МОН України. АПН України. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Маріуполь – Д.: АРТ-ПРЕС, 2008. – 400с.
2. Словник української мови в 11 т. – К.: Наукова думка, 1970. – Т.4. – 1624 с.
3. Аверинцев С.С. Филология / С.С. Аверинцев // Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990. – С.545.
4. Освітньо-кваліфікаційна характеристика підготовки фахівця за спеціальністю «Східна мова і література, західно-європейська мова і література». – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2017. – 25с.
5. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / [колектив авт.: С.Ю. Ніколаєва, М.І. Соловей (керівники), Ю.В. Головач та ін.]. - Київ. держ. лінгв. ун-т та ін., Британська Рада, Міністерство освіти і науки України. – Вінниця: Видавництво «Нова книга», 2001. – 247с.
6. Мойсеюк Н.Е. Педагогіка: [навч. посіб.] / Н.Е. Мойсеюк. – К.: ВАТ «КДНК», 2001. – 608 с.
7. Сластенин В.А. Педагогіка: уч. пос. для студ. пед. уч. заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев. – 3-е изд. – М.: Школа-Пресс, 2000. – 512с.
8. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика: [учебн. пос. для препод. и студ.]. 2-е изд., испр. и доп.. – М.: Филоматис, 2006. – 480с.
9. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. [уч. пос.] / ред. и сост. Д.Я. Райгородский. – Самара, 2001. – 565с.
10. Clanfield, Lindsay and Jeffries, Amanda. Global Advanced Coursebook with Class CDs. – Macmillan Publishers Limited, 2012. – 166 p.

References

1. Sokolova I. V. 2008. Profesiina pidgotovka maibutnyoho vchytelya-fililoha za dvoma spetsial'nostyamy: monohrafiia [Professional preparation of the future teacher-philologist with two specialties: a monograph]. Mariupol'. 400p.
2. Slovnyl ukrains'koi movy v 11 t. 1970. [Dictionary of Ukrainian Language in 11 parts]. Naukova dumka. Kyiv. 1624 p.

3. Averintsev S.S. 1990. Filologiya. Linqusticheskiy entsyklopedichesky slovar' [Philology. Linguistic encyclopedia dictionary]. M. P. 545.
4. Osvitnyo-kvalifikatsiyna kharakterystyka pidhotovky fahivtsya za spetsialnistyu «Shidna mova i literatura, zahidno-yevropeiska mova I literature [Educational-qualification characteristics on speciality «Eastern language and literature, western language and literature]. 2017. KNU imeni Tarasa Shevchenka, Kyiv, 25s.
5. Prohrama z angliyskoyi movy dlya universytetiv/ instytutiv [Curriculum for English language development in universities and institutes: Draft 2.]. 2001. Kyiv State Linguistic University, The British Council. Ministry of Education and Science of Ukraine. Nova knyga. Vinnitsa,. 247 s.
6. Moyseyuk N.E. 2001. Pedahohika: [navch. posib.]. [Pedagogics: [a manual]. VAT «KDNK». Kyiv. 608 p.
7. Slastyenin V.A., Isayev I.F.. 2000. Pedahohika, uch. pos. dlya stud. ped. uch. Zavedeniy [Pedagogics : a manual for students ped. institutions]. Shkola-Press. M. 512 p.
8. Shchukin A.N. 2006. Obucheniye inostrannym yazikam: teoriya I praktika: uch. dlya uchitelei I studentov [Teaching foreign languages: Theory and practice: [manual for teachers and students] Philomatis. M. 480 p.
9. Raigorodsky D.Y. (red.) 2001. Prakticheskaya psihodiagnostika. Metodiki i testy[uch. pos.] [Practical psychodiagnostics]. Samara. 565 p.
10. Clanfield, Lindsay and Jeffries, Amanda. Global Advanced Coursebook with Class CDs 2012. Macmillan Publishers Limited. 166 p.

УДК 373.3:37.091.3

DOI: 10.31339/2617-0833-2018-2(25)-193-197

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МАЙСТЕР-КЛАСУ

Швардак М. В., Білак Н. М.

MAIN APPROACHES TO ORGANIZATION AND CONDUCTING PEDAGOGICAL MASTER-CLASS

Shvardak Marianna, Bilak Natalia

У статті з'ясовано сутність поняття «педагогічний майстер-клас». Розглянуто особливості та доцільність використання в практиці початкової школи майстер-класу як провідної технології трансляції педагогічного досвіду. Визначено алгоритм проведення майстер-класу за етапами: підготовчо-організаційний, презентаційний, моделюючий та рефлексивно-оцінюючий. Проаналізовано основні підходи до організації і проведення педагогічного майстер-класу.

Ключові слова: майстер-клас, майстер, учасники, науково-методична робота.

The purpose of the article: to find out the essence of the concept of "master class" and to reveal the main approaches to organizing and conducting workshops as one of the main forms of exchange of advanced pedagogical experience. The article clarifies the essence of the concept of "pedagogical master-class". Features and expediency of use in practice of elementary school of master-class as the leading technology of translation of pedagogical experience are considered. The algorithm of the master-class is organized in stages: preparatory-organizational, presentation, modeling and reflexive-estimating. The basic approaches to the organization and carrying out of the pedagogical master-class are analyzed.

Key words: master-class, master, participants, scientific methodical work.